

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1289

מסכת בבא קמא צ"ד-ק' ♦ אהלות ו', ג' - ו', ה'

בס"ד, כ"ה שבט תשפ"ד

השבוע בגליון

- ♦ מדוע מותר לצלם אנשים במצלמה?
- ♦ כיצד נשתמרה דמותו של החכם צבי
- ♦ צילום במצלמה אינו נחשב מעשה
- ♦ המועך לחבירו גביע כסף מפואר
- ♦ ההבדל בין "גרמא" ל"גרמי"

- ♦ חוב של גניבה אינו בטל מאליו
- ♦ נרות החלב של כנסיית נהראיוב
- ♦ תרומת מעיל לספר תורה

- ♦ ברכה על דבר האסור באכילה
- ♦ ברכת הנהנין על מאכל גזול
- ♦ ההבדל בין ברכת הקידוש לשאר הברכות
- ♦ איזה גנב זכאי להנות מ"תקנת השבים"
- ♦ שדידת כספו של החזן

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

כשהחפץ חיים הפך לשותף

ראדיון.

שמה של העיירה הזעירה הזו נישא בפי כל, בזכות רבינו החפץ חיים זצ"ל ששמה נכרך בשמו. גדלותו וצדקותו של החפץ חיים זצ"ל, הלא הם כתובים בספרים הרבים שנכתבו על אותו צדיק. שמענו מהגאון רבי אברהם פולק שליט"א, מנהלה הרוחני של ישיבת סלבודקא, עובדה מפליאה ששמע מנכדו של החפץ חיים זצ"ל, המאפשרת לנו להציץ אל מאחורי הפרגוד, ולהתפעל מאורח פעולתו ומעדינות נפשו הטהורה של החפץ חיים בהנהגתו עם בני ביתו, תוך עמידה על קיצו של יו"ד מבלי לסטות ימין ושמאל מדרכו הקדושה. מעשה שהיה כך היה.

רבינו החפץ חיים מעולם לא היה עתיר נכסים. להיפך, בבית קטן ודל התגורר מאור האומה, בפשטות ובצניעות שאין דומה לה. ויהי היום, ובתו שבגרה נישאה לבחור בן עליה, אולם מחמת מחסור באמצעים ובממון לרכישת בית נפרד לבני הזוג, הם קבעו את משכנם בעליית הגג בביתו של החפץ חיים.

דף צד/א הרי שגזל סאה של חיטין

ברכה על דבר האסור באכילה

מבואר בסוגייתנו שאדם שגזל חיטים מחבירו ועשה מהן בצק, לא יברך על מצוות הפרשת חלה משום ש"אין זה מברך אלא מנאץ", שהרי החלה שבה הוא מעוניין לקיים מצווה הגיעה לידיו באיסור.

ברכה על דברים האסורים באכילה: עתה יש לדון האם גם אדם האוכל מרצונו דבר האסור באכילה, כגון טבל, לא יברך "ברכת הנהנין". מצד אחד ניתן לומר שגם אדם האוכל דבר האסור באכילה, הרי הוא מנאץ את הקב"ה בברכתו. מאידך גיסא, ניתן לחלק ולומר כי דווקא ברכת המצוות אין לברך על חפץ שהגיע לידיו באיסור, שכן, מהותה של "ברכת המצוות" היא ברכה על קיום ציוויו של הקב"ה ומאחר שהאדם הצטווה שלא לעבור על דברי הקב"ה, אין הוא יכול לברך על מצווה שבתוכה מונחת עבירה. לעומת זאת, מהותה של "ברכת הנהנין" הודאה לקב"ה על ההנאה מן המאכל, וגם האוכל דבר האסור באכילה נהנה מאכילתו, ולפיכך, אין להימנע מלברך על הנאה זו (עי' כף החיים קצ"ו ס"ק ד').

בנידון זה נחלקו הרמב"ם והראב"ד (הל' ברכות פ"א הל' י"ט). לדעת הראב"ד, מאחר שהאוכל נהנה מן המאכל, מוטלת עליו חובה לברך. אך לדעת הרמב"ם אין לברך "ברכת הנהנין" על דבר אסור באכילה וכך פוסק השולחן ערוך (או"ח סי' קצ"ו ס"א).

ברכת הנהנין על מאכל גזול: אלא שנחלקו הפוסקים האם אין לברך "ברכת הנהנין" גם על מאכל שאין איסור באכילתו אך הוא הגיע לידיו באיסור, כגון, אדם שגזל ענבים ועשה מהם יין, שכעת אין איסור בשתייתו שהרי הגזלן קנה את הענבים בשינוי והם כבר אינם שייכים לבעליהם. יש הסוברים, שעליו לברך על היין מאחר שאין איסור בשתייתו. אולם, לדעת פוסקים אחרים גם באופן זה אין לברך משום שהיין הגיע לידיו באיסור (עיין משנה ברורה סי' קצ"ו ס"ק ד'). יוצא איפוא, לכאורה, שכל ברכה שיברך אדם על יין זה, הרי הוא ספק מנאץ את הקב"ה.

קידוש על יין גזול: אולם, האחרונים מעלים סברה מעניינת ולפיה, אדם שטעה וקדש על יין זה, יצא ידי חובתו לכל הדעות ואינו נחשב כמנאץ את ה' בברכת הקידוש. שהנה, כאשר נתבונן במהותן של "ברכת המצוות" ו"ברכת הנהנין" נמצא, כי לכל אחת מהן מאפיין מסוים משלה שבגיננו אין לברך ברכות אלו על מאכל גזול. מהות "ברכת המצוות" היא ברכה על ציווי הקב"ה

צעילוי נשמת

הר"ר **יצחק דורמבוס** ז"ל
ב"ר מרדכי ז"ל
נלב"ע ל' שבט א' דר"ח אדר תשנ"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **יחזקאל עקשטיין** ז"ל
ב"ר דוד ז"ל
נלב"ע כ"ד בשבט תשס"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י משפחת
הר"ר **דוד אקשטיין** שיחיו - בלגיה

צעילוי נשמת

הר"ר **יוסף שטרן** ז"ל
ב"ר שמואל ז"ל
נלב"ע כ"ט בשבט תשמ"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הבחור **אור סירוטקין** ז"ל בן יבדלחט"א ר' יואל ומוריאל הי"ו

נלב"ע כ"ח בשבט תשע"א **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

לקיים את המצווה כפי שאנו אומרים "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו". לפיכך, המברך ברכת המצוות על חפץ גזול מנאץ את הקב"ה שהרי אסור לגנוב אף כדי לקיים מצווה. מהות "ברכת הנהנין" היא הודאה לקב"ה על המאכל שהעניק לנו, והמודה לקב"ה על מאכל שהגיע לידינו בדרך פסולה, גם הוא מנאץ את הקב"ה (עי' קרבן נתנאל פסחים פב ס' י"ח ס"ק ק; ודבר אברהם ח"א סי' ט"ז ס"ק כ"ח).

ההבדל בין ברכת הקידוש לשאר הברכות: עתה, כאשר נתבונן בברכת הקידוש נבחין, כי החסרונות שמנינו ב"ברכת המצוות" וב"ברכת הנהנין" אינם מצויים בה. שכן, ברכת הקידוש אינה "ברכת הנהנין", אלא ברכה לקידוש השבת. כמו כן, אין היא כ"ברכת המצוות", שהרי אין בה ברכה על עשיית מצווה כל שהיא, ואף אין אומרים "וציוונו". ממילא, המקדש על יין זה אינו נחשב כמנאץ את ה' (צ"ץ אליעזר, חלק י"ד סי' מ"א ס"ק ה').

דף צד/א אמרי מפני תקנת השבים

איזה גנב זכאי להנות מ"תקנת השבים"

בסוגיינתנו מבואר, שבדורו של רבי יהודה הנשיא תקנו חז"ל שאין לקבל כסף מגזלן שחזר בתשובה ומבקש לשלם לנגזל, מאחר שיש לחשוש שמא גזלנים ימנעו מלשוב בתשובה בעקבות הסכומים הגדולים שעליהם לשלם, והם ימשיכו לגזול.

האם בעקבות תקנה זו בטלות ומבוטלות הלכות השבת גזילות וגניבות? לא ולא. מדוע? בנידון זה נחלקו רבותינו הראשונים. לדעת רבינו תם (תוס' צד/ב ד"ה בימי רבי) תקנה זו נתקנה עבור בני דורו של רבי בלבד, משום מעשה שהיה בזמנם, אך לא לדורות הבאים. אולם, שאר הראשונים חולקים על כך, כפי שכתב הרא"ש [עי' שכתב שני ביאורים] וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך ח"מ סי' שס"ו סעי' א'), ש"תקנת השבים" נתקנה לדורות, אך לא כל גזלן רשאי להנות ממנה כי אם גזלן שעומד בשני התנאים הבאים: **א.** שהגזלן מבקש מעצמו לחזור בתשובה, טרם שתבעוהו לשלם את חובותיו. **ב.** שהוא היה "גזלן מפורסם" וחובות רבים השתרגו על צווארו בעקבות מעלליו.

שדידת כספו של החזן: על הגדרתה וטיבה של תקנה זו, נוכל ללמוד מתשובותיהם הרבות של גדולי ישראל, שקיבץ בעל "שתי הלחם" בספרו (סי' ל"א), בעקבות **מעשה שאירע עם נוכל ערמומי**, שחי לפני כשלוש מאות שנה. הלה הוליד שולל אנשים רבים, ובין היתר, הוא פיתה אחד מבני משפחתו של חזן מפורסם לגנוב את כל ממונו של החזן ולברוח עמו לספרד, שם המיר הגנב את דתו.

לא ארכו הימים והחזן האומלל מת משרון לב וצער, ואילו הנוכל עזב את ספרד ונטמע בקהילה יהודית, שחבריה לא ידעו דבר על מעלליו. לאחר זמן מה נקלע אורח לאותו מקום, והוא סיפר לבני הקהילה כי איש רע מעללים מתגורר בקרבם. אך הנוכל הצליח להשקיט את התבערה לאחר שקיבל על עצמו את גזירת החכם המקומי שהורה לו לעלות על בימת בית הכנסת ולהביע חרטה על מעשיו, לגדל את זקנו פרע ולשבת במקום הפחות מכובד בבית הכנסת. לא חלף זמן רב והנוכל אף קיבל היתר לעלות לתורה, וגבאי בית הכנסת נהגו בו כבכל המתפללים.

הונה, בערב יום הכיפורים הזדמן יהודי ישיש, אחיו של החזן שנפטר, לאותה עיר, ולתדהמתו הרבה הוא הבחין, כי בהוצאת ספר התורה מארון הקודש **בעת "כל נדרי"** התכבד לא אחר מאשר מיודענו, הגנב. האח המיוסר לא שקט ולא נח ופנה אל רבני העיר בבקשה לפסוק, כי אין להתייחס אל הנוכל כאל בעל תשובה כל עוד הלה לא ישיב את הרכוש שגזל, ולא יבקש מחילה על קבר אחיו.

אולם, חלק מרבני העיר טענו, כי אין הוא חייב להשיב את הממון הנגזל, שהרי מפני "תקנת השבים" הגזלנים ה"כבדים" פטורים מלהשיב את גזילותיהם כדי שלא יחששו לחזור בתשובה.

חוב של גניבה אינו בטל מאלינו: הסיפור המוזר הזה נשלח אל רבים מגדולי ישראל שנתבקשו לחוות את דעתם אודותיו, וכולם כאחד (רבני ברלין, יעב"ץ, "מנחת יעקב" ועוד) כתבו, כי "תקנת השבים" אמנם נתקנה עבור הגזלן, אך מיועדת עבור הנגזל. כלומר, הגזלן אינו רשאי לטעון "אני פטור מהחזרת הממון משום תקנת השבים", אלא חז"ל תקנו **שהנגזל ימחל** על החוב, וכל עוד הוא לא מחל, חייב הגזלן להשיב את הגזילה. מלבד זאת כתבו הפוסקים, כי "תקנת השבים" נתקנה עבור אדם שמתכוון לשוב בתשובה באמת ובתמים. אולם, אדם זה שחשב, כי בקשת מחילה בבית הכנסת תכפר לו על כל חטאיו גם ללא בקשת מחילה מן החזן וממשפחתו, אינו נחשב כמי שמבקש לשוב בתשובה, ו"תקנת השבים" אינה חלה עליו כל עיקר.

היו גם שהוסיפו, כי אדם זה שהשתמד במזיד וכפר בעיקר, כלל אינו נאמן לטעון שהוא שב בתשובה אלא אם כן מוכח בעליל כי הוא חזר בתשובה שלמה וקיבל על עצמו לתקן את כל חטאיו ופשעיו.

בסופו של דבר הסכימו כל הרבנים כי עליו לפייס את בני המשפחה השבורה ולבקש את מחילתם ואחר שיחזור בתשובה שלמה ומלאה, ושב ונשא לו והוא רחום יכפר עוון. מטעם זה, שהתקנה היא לנגזל למחול לגזלן על חובו, כתב בספר חסידים (הובא בש"ך שם), שאם הנגזל עצמו בעל חוב הוא, ואין די ממון בידו לפרוע את חובותיו, אין הוא מחוייב לתקנת חכמים זו למחול לנגזל על הגזילה.

שביעות אחדים לאחר הנישואין הבחין החפץ חיים, כי בתו עומדת ומתפללת בהתרגשות, כשהיא אוחזת בידיה **סידור חדש**. חדש, בוקר ומבריק. כאשר סיימה את תפילתה, פנה אליה אביה הדגול כשפניו עוטות תמיהה ושאלה, כיצד התגלגל לידיה סידור חדש זה, שערכו אינו פחות. **סידור** זה קנה לי בעלי, כפי שכל בעל קונה סידור חדש לרעייתו הצעירה, השיבה. שוב התפלא החפץ חיים ושאל: וכי למה לך בתי היקרה סידור חדש? כלום, אינך מסתפקת בסידורך הישן והטוב?
ניסיונותיה של הבת לסבר את אזניו לא הועילו. היא ניסתה להסביר לו שבסידור חדש מתפללים בהתרגשות ובחשק רב יותר. שהדפים החדשים נוסכים בה התלהבות שאותה לא זכתה להכיר כאשר התפללה בסידור הישן. אך ללא הועיל. **הכל** נכון, אמר החפץ חיים, אך שמא תאמרי לי בכל זאת, מה טעם מוצאת את בסידור החדש, יותר מאשר בסידורך הישן והטוב?
מורי ורבותי. רבינו החפץ חיים, שכל דקה מזמנו היתה מחושבת, הקדיש **שעתיים תמימות** לבידור הסוגיה, מדוע, בתי היקרה, את זקוקה לסידור חדש? ולא נחה דעתו, עד שהוא עזר לבתו לרדת לשרשי נפשה ולעומק מחשבותיה ולהבין, שגם בסידור הישן אפשר להתפלל כהוגן, ואילו היא חשקה בסידור החדש מפני שגם חברותיה קיבלו סידור חדש מבעליהן, ואין היא רוצה להיות שונה מהן.
חיוך של אושר ננסך על פניו של החפץ חיים. **האמת, היא הנכס היקר ביותר לנפשו של אדם הדבוק באלוקיו.** ללא מידת האמת, אין אפשרות לתקן את המעוות.
חיוך מחד גיסא וחינוך מאידך גיסא.

עולים על רכבת הלימוד

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות חוזרים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד *3029 עכשיו!

דף צ/ב האי מאן דגזל נסכא מחבריה

נרות החלב של כנסיית נהראיוב

מדין תורה, הגוזל חפץ חייב להשיבו לבעליו, ואינו רשאי לשלם את תמורתו כל עוד החפץ קיים. אולם, אם לאחר הגזילה נעשה שינוי בחפץ, קנה אותו הגזלן ב"שינוי" שאירע בו, ואינו חייב לבעליו אלא את דמיו.

לא כל שינוי בחפץ גורם לגנב לזכות בו, כי אם שינוי מהותי בלבד, כגון זה המוזכר בסוגייתנו, שהגנב התיך מטבעות כסף גנובים. שינוי זה נחשב כמהותי, למרות שניתן לשוב ולצקת מטבעות כסף ממתכת זו, מאחר שצורתם המקורית והמדוייקת לא תושב להם לעולם, וכך גם פוסק השולחן ערוך (ח"מ סי' ש"ס סעי' ו'). מהלכה זו גם השליכו הפוסקים לגבי נידון שונה לחלוטין - שימוש בחפצי חולין לתשמישי קדושה.

תרומת מעיל לספר תורה: בעל האגודה, בספרו על מסכת מנחות (כ"ב/א אות ג') כתב, שאדם שמבקש לתרום מעיל לספר התורה אינו רשאי לייצר מחדש ששימש לצרכי חולין, כפי שבבית המקדש לא הסיקו את אש המזבח בעצים ששימשו לצרכי חולין. דין זה אמור גם לגבי שאר תשמישי קדושה (רמ"א בשו"ע או"ח סי' קמ"ז סעי' א').

אלא שבעל החוות יאיר (סי' קס"א) כתב, כי אם יחתכו את הבד ששימש לצרכי חולין ויתפרוהו מחדש, שוב אין הוא נחשב כאותו בד, אלא פנים חדשות באו לכאן ומותר לתפור ממנו מעיל לספר תורה. המהרש"ם מבערזען (שו"ת ח"ד סי' מ"ו) מחזק את דבריו על פי דברי סוגייתנו, בה מוכח, כי שינוי ניכר בצורתו של חפץ מקנה לו שם חדש, למרות שהחומר הגולמי ממנו עשוי החפץ נותר כשהיה. כך גם פוסק המשנה ברורה להלכה (סי' קמ"ז ס"ק י"ג).

בתשובתו גם דן המהרש"ם בשאלה שהופנתה אליו מאת בני העיר נהראיוב, שבמחסן הכנסיה שבה נותרה כמות גדולה של שאריות נרות חלב שהודלקו בכנסיה. אחד מיהודי העיר רכש מן הכומר את שאריות החלב, ולאחר שעירבן בחלב נוסף הוא התיך את החלב ויצר ממנו נרות חדשים. מורי הצדק של העיר באו במבוכה, האם רשאים הם להתיר לבני עירם לרכוש נרות אלו לצורך הדלקת נרות שבת ויום טוב.

המהרש"ם הכריע, כי מאחר ששאריות החלב הותכו, הרי פנים חדשות באו לכאן, והשימוש בהן מותר [עיי"ש שמבאר מדוע גם בטל איסור ע"ז]. אולם, החתם סופר (שו"ת או"ח סי' מ"ב) כתב בעניין זה, שהמחמיר תבוא עליו ברכה.

דף צ/ב דוד ושלמה מצד אחד

מדוע מותר לצלם אנשים במצלמה?

סוגייתנו מספרת, שכבר בימי קדם נהגו להנציח אישים דגולים על גבי מטבעות. כך בימי דוד ושלמה, וכך גם בימי אברהם ויצחק אבותינו שהונצחו על גבי מטבעות. בעלי התוספות (ד"ה מטבע של אברהם אבינו) מבארים, שלא חקקו את דמויותיהם על גבי המטבעות, שהרי אסור לעשות צורת אדם, אלא שמותיהם בלבד היו חקוקים על גבי המטבעות.

מקור איסור עשיית צורת אדם גם אם עושים זאת לנוי, נלמד מהפסוק (שמות כ"ב) "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב" (ר"ה כ"ד/ב, רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג הל' י', חינוך מצווה ל"ט). ומבאר הרמב"ם שטעם האיסור הוא כדי שהרואים לא יטעו לחשוב שהצורות נועדו לצורך עבודה זרה.

אלא שנחלקו הראשונים (שם) באילו אופנים אסור לעשות צורת אדם. לדעת הראב"ד (שם) והרמב"ן (עי' טור יו"ד סי' קמ"א) אסור **לעשות** צורת אדם הן בצורה בולטת, הן בצורה שוקעת והן בצורה שווה, כגון ציור, אך **המוצא** צורת אדם רשאי להחזיקה, כל עוד אין זו צורה בולטת. לעומת זאת, לדעת הרמב"ם (שם) גם איסור **עשיית** צורת אדם לא נאמר אלא לגבי צורה בולטת בלבד, אך אין איסור לעשות צורת אדם שקועה או שווה. למרות שנפסק להלכה (שולחן ערוך שם סעי' ד') כדעת הרמב"ם, כתב ה"ט, שאין להקל בזה ויש להימנע מעשיית צורת אדם בכל אופן שהוא.

הנפקת מדליית כסף: בימיו של בעל שאלת יעב"ץ (שאלת יעב"ץ ח"א ק"ע) התמנה הגאון רבי אלעזר מבראד צ"ל לכהן פאר כרב העיר אמשטרדם. אחד מתושביה היהודיים של העיר החליט לציין את המאורע באופן חגיגי במיוחד, על ידי הנפקת מדליית כסף שעליה דמות פניו של הרב החדש. כאשר המדליה הגיעה אל בעל השאלת יעב"ץ הוא "נרתע למראה עיניו", למרות שנפסק להלכה (שו"ע שם סעי' ז'), שאיסור עשיית צורת אדם אינו אלא בעשיית **אדם שלם**, אך פרצוף בלבד מותר לעשות, אולם הוא החמיר בזה, בעקבות דעת הסמ"ג וראשונים נוספים הסוברים שאף פרצוף אדם בלבד אסור לעשות, וכן דעת ה"ט"ז (שם ס"ק ט"ו) [זאת, ועוד: היעב"ץ גם מציין, כי לדעתו גם המתירים לחקוק פרצוף פנים בלבד, אין היתר זה אלא לעשיית ראש גולמי ללא צורת הפרצוף לפרטיו, ועיי"ש שהוכיח כן מתוס' בסוגייתנו]. בסיום דבריו מציין בעל שאלת יעב"ץ בסיפוק, שבסופו של דבר המדליה נגנזה על פי הוראתו של מלך הולנד, שראה בדבר משום פגיעה מסויימת במעמדו הרם.

כאשר הגיעו השניים למסקנה כי זו, ורק זו, היתה הסיבה לרכישת הסידור החדש, פנה אליה החפץ חיים: בתי, בתי. עליך להבין. אתם אינכם יכולים לנהוג כאחרים. הרי אני יודע עד כמה את חפצה שבעלך יגה בתורה הקדושה וישקיע את כל ישותו בלימוד התורה. אתם הרי החלטתם למסור את נפשכם, לחיות בצמצום ובדוחק, ובלבד שתקימו בית של תורה. כדי שיוכל בעלך לשבת ברגיעה על התורה ועל העבודה, עליך להניח לו מכל טרדה ומכל מטלה שאפשר להסתדר בלעדיה. אמנם, נכון, כל בקשתך הסתכמה בספר קודש זה, סידור שבו את מתפללת שלש פעמים ביום, ובהתלהבות, אך עליך לדעת כי גם רכישה זו עלולה לטרדו מלימוד. אף על פי שאין מדובר בסכום גבוה, די בכך שהוא חייב פרוטה לפלוני ושתי פרוטות לאלמוני, כדי להפריע את לימודו. אם ברצונכם לבנות את ביתכם על אדני התורה והיראה, אין זה מן הראוי לרכוש סידור במעות שאין בידיכם, כאשר אין זקוקים לו.

חינוך מחד גיסא ועדינות נפש מאידך גיסא. בעובדה מעניינת זו די כדי לעורר בכל אחד את הרושם והמסר הנוקב, לפיו לימוד התורה הוא הדבר העליון במעלה ואין שני לו. החפץ חיים בדרגתו העליונה והרמה, זכה להגיע להשגות גבוהות מעין אלו, שאף הדרישה למימון רכישת סידור חדש, שאגב, מחירו היה יקר מאד לעומת מחירו כיום, עלולה להסיט את אורח החיים הראוי למשפחתו של לומד תורה. אולם גם לומדי "הדף היומי" יכולים להבין בכך את גודל חשיבות לימוד התורה. אותה שעה בה קובע אדם עיתים לתורה, היא הדבר היקר ביותר שיכול להיות לבן אנוש. היא היהלום שבכתר. עמוד האש שהולך לפני המחנה. תורת ה'.

כאשר שמענו את סיפור הדברים סברנו, כי לאחר מכן סב החפץ חיים על עקבותיו, והסיפור תם ונשלם, אך לא כן. רבינו החפץ חיים ביצע באותו מעמד **עסקה כלכלית** מעניינת. מכיסו הוא שלף סכום כסף, כערך מחצית שוויו של הסידור, והניחו על השולחן. כעת, אמר לה, עלינו למצוא את הדרך הראויה כיצד להחזיר את הגלגל אחורנית בצורה הנאותה ביותר. בחכמתו הרבה ביקש החפץ חיים, שדבריו יעשו רושם על בתו ויחקקו בנפשה. הוא העביר לבתו את סכום הכסף שהונח על השולחן, ובהסכמתה הפך החפץ חיים, רבן של כל ישראל, גדול הדור שרבות רבות מייחלים לפתחו, **לשותף בסידור החדש של בתו**. חצי סידור שלי, חצי סידור שלך, לא פחות ולא יותר. אכן, עסקה. **בכך**, עלה בידו לרצות את כל המעורבים בעניין. הוא החדיר בבתו את המסר הנוקב, ומצד שני, הסידור החדש שכה חשקה בו, נותר בידיה, וגם חתנו היקר זכה לסיוע כלכלי... אך המשמיה החינוכית עדיין לא תמה ולא נשלמה. **במשך שנים רבות**, כאשר היה החפץ חיים יוצא את עיירתו ראדין, הוא היה פונה אל בתו ומבקש את ה"סידור" שלו, שכבר בלה מזוקן, לבל יפוג המסר! שלא תשכח המטרה שלשמה הגענו לעולם הזה, להרבות בלימוד התורה ובעשיית רצונו יתברך. יהי רצון, שבזכות לימוד התורה הקדושה, "נהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל, כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

פנינים

דף צז/ב מטבע של אברהם אבינו

זקן לבן במטבע של כסף

בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה מטבע) מבארים שבמטבעות שהונפקו לכבוד דוד ושלמה ואברהם ויצחק לא חקקו את דמותם כי אם את שמותיהם, שהרי אסור לצור צורת אדם.

בעל רב פעלים בסוגייתנו כותב, כי לגבי המטבע של אברהם ויצחק אבותינו, חובה לפרש כן, שהרי כידוע, קלסתר פניהם של אברהם ויצחק היה זהה ומלבד שערו הלבן של אברהם, דבר לא הבדיל ביניהם. מעתה, ודאי שלא יתכן שחקקו את דמויותיהם על גבי מטבע, שהרי אין כל אפשרות לחקק זקן לבן או שחור במטבע של כסף...

דף צט/ב לעכר מוחך

שימור הכישרון בשיאו

בסוגייתנו מובא שכאשר רב חמא בר גוריא אמר סברא שלא הוטבה בעיניו של שמואל, התבטא שמואל ואמר "לעכר מוחך". התבטאות זו שנראית לכאורה חריגה בחריפותה, אומר היעב"ץ בסוגייתנו, אינה אלא הערה חינוכית, שמוטב לו להקפיד ולומר סברות ישרות ונכונות, שאם לא כן, בהירות מחשבתו עלולה להיפגם.

דף צח/א הזורק מטבע של חבירו

המועך לחבירו גביע כסף מפואר

אדם שהכה נמרצות בפטיש בגביע כסף מפואר של חבירו עד שצורתו נטשטשה לחלוטין והגביע הפך לגוש מתכת שטוח, נתבע על ידי חבירו לשלם את מחיר הגביע, ככל מזיק שחייב לשלם את דמי נזקו. אולם, מדברי הפוסקים עולה, כי הדבר אינו פשוט כלל, ויש הסוברים שהמזיק פטור מכל תשלום, כפי שיבואר להלן.

כפי שלמדנו לעיל (א/ס) "גרמא בנזקין פטור". כלומר: המזיק את חבירו בצורה עקיפה, אף שהוא חייב בדיני שמים, ואף פסול לעדות עד שישלם את הנזק (מאירי שם), מכל מקום, אין ניתן לכופו בבית דין לשלם. ואילו בסוגייתנו (צח/ב, ק/א) נחלקו התנאים אם המזיק ב"גרמי" חייב, ולהלכה נפסק כדעת המחייבים (שולחן ערוך חו"מ סי' שפ"ו סעי' א').

ההבדל בין "גרמא" ל"גרמי": גדולי הראשונים והאחרונים טרחו לבאר את ההבדל בין "גרמא" ל"גרמי". לדעת הריצב"א (ב"ב כב/ב תוס' ד"ה זאת), אין הבדל מהותי בין מקרי נזק שהוגדרו על ידי חז"ל כ"גרמא" לבין אלו שהוגדרו על ידם כ"גרמי", ובכל המקרים הנכללים בהגדרות אלו המזיק גרם את הנזק באופן עקיף. אלא שחז"ל תחמו מקרים מסויימים שהזיקם מצוי, וקנסו את המזיק באופנים אלו, כדי שלא יהא העולם הפקר ומקרים אלו מכונים "גרמי" [אולם, ישנם ראשונים הסוברים שנזקים המכונים "גרמי" הם נזקים הנעשים באופן מיידי, עיי' תוס' שם ורמב"ן קונטרס דינא דגרמי ובש"ך חו"מ סי' שפ"ו שהאריך בהגדרת "גרמי"].

לדעת הרמ"א (שולחן ערוך חו"מ סי' שפ"ו סעי' ב'), המקרה המובא בסוגייתנו שאדם ששיטח את צורתה של מטבע של חבירו פטור מתשלום, הרי זה משום שמקרה זה מוגדר כ"גרמא", מאחר שמתכת הכסף אשר ממנה עשויה המטבע לא נחסרה מאומה, ואילו העובדה שבעליה מנוע מלהשתמש בה כמטבע אינה אלא "גרמא" (עיי' שולחן ערוך שם סעי' ג' שחולק על כך וסובר שחייב מדינא דגרמי).

עתה, נשוב לגביע הכסף המפואר שנמחץ לחלוטין תחת מהלומות הפטיש ונתבונן, אם ניתן להשוותו לאדם שהרס את צורת מטבע הכסף של חבירו. מצד אחד יכול המזיק לטעון, וכך סובר בעל צפנת פענח (הביאו בעל ים של שלמה ב"ק פ"ט סי' י"ז), כי מאחר שעיקר שווים של כלי הכסף הוא ערך המתכת, פטור המזיק, שהרי ערך המתכת לא ניזוק כלל ועיקר, ואילו טרחת האומן להשיב את צורת המתכת לקדמותה נחשבת כ"גרמא", כפי שהמשטח את צורתה של מטבע כסף אינו חייב בהוצאות האומן ששייב לה את צורתה המקורית.

מצד שני (ש"ך חו"מ סי' שפ"ו ס"ק ז'), לכאורה, יש לחלק בין שני המקרים. שכן, צורת המטבע נועדה כדי לשמש סימן היכר איזו מטבע לפנינו, אך מהות המטבע היא משקלה, והשחתת הצורה אינה נחשבת כנזק מהותי. לעומת זאת, עיקר מהותם של כלי כסף הוא צורתם ויעודם ככלי, והמזיק שאיבד את צורתם חייב בתשלום.

גם ד"ר כהן מבני ברק לא מפספס. 2 משניות ביום וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

